

Platt och unikt urberg

I naturreservatet Slättbergen kan du vandra över berghällar som inte bara är unika för Trollhättan, utan även för Sverige och världen. Hällarna är sär- eget platta och bildades för över 600 miljoner år sedan. I naturreservatet finns också ett spännande växt- och djurliv.

Landskap i ständig förändring

Landskapets former skapas av uppbyggande och nedbrytande krafter. De uppbyggande krafterna bildar bergskedjor och vulkaner. De nedbrytande krafterna nöter ner berg till grus, sand och lera som med vattnets hjälp spolas ut i havet.

Om bara de nedbrytande krafterna fick verka på jordens yta skulle alla höjdskillnader till slut försvinna. Teoretiskt skulle jordens landområden med tiden utvecklas till mycket flacka ytor i havets nivå, så kallade peneplan. Men eftersom kontinenterna är i rörelse pressas landmassor ständigt ihop till nya bergskedjor. Vulkaner bidrar också till att det skapas nya berg, så helt platt lär jordskorpan aldrig bli!

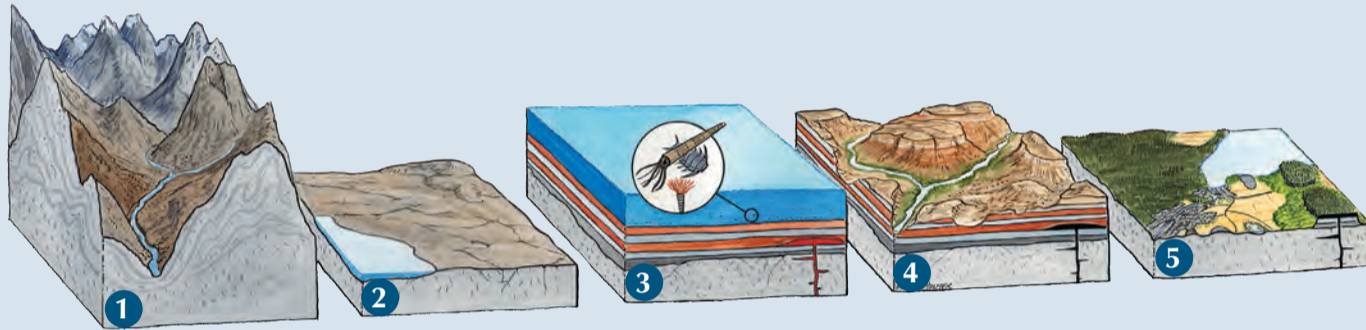
Slättbergens historia

De plana bergsslätter som finns i Slättbergens naturreservat bildades under en period med lugn geologisk utveckling. Under en lång tid hade erosionen fritt spelrum. Urberget nöttes sakta men säkert ner till en plan urbergsslätt. Slätten var under lång tid täckt av hav. Partiklar som sjönk till havets botten omvandlades med tiden till bergarter som sandsten, kalksten och lerskiffer. När inlandsisarna bredde ut sig

skalades stora delar av dessa bergarter bort och urberget kom åter i dagen. På ett fåtal platser i världen syns den plana urbergsytan mycket tydligt. Slättbergen är en av dessa platser.

Spår i berget

Inlandsisar och vittring har skapat olika former i bergen. De syns bäst om man besöker området då ljuset faller lågt. *Isräfflor* är långsträckta skrapmärken på berghällan. De har bildats då stenar infrusna i inlandsisen rispat berget. *Ryggar* och *rännor* har bildats eftersom mineralerna i berggrunden har olika motståndskraft mot vittring. På några platser syns lösa, tunna flak av berghällan. Fenomenet kallas *exfoliation* och uppkommer då vittringen spränger loss det översta skiktet av hällan.

1. För ungefär 1500 miljoner år sedan sträckte sig en mäktig bergskedja över landet. Inuti denna bildades de bergarter som du idag går på. 2. Vatten, vind och is eroderade under hundratals miljoner år ner bergskedjan. För ungefär 600 miljoner år sedan hade den omformats till en urbergsslätt - ett peneplan. 3. För 300 miljoner år sedan låg urbergsslätten under havets yta och överlagrades av sand och lera. Sedimenten pressades så småningom samman till ett kilometertjockt lager av sandsten, skiffer och kalksten. 4. Långt senare höjde sig berggrunden ur havet. Vatten, vind och inlandsis eroderade bort de sedimentära bergarterna. 5. Urberget är på de flesta håll sprucket, rundslipat eller täckt av morän. Men på några platser, som till exempel i Slättbergens naturreservat, ligger urbergsslätten bevarad och fullt synlig.

Allting vittrar – även gamla berg! Differentierad vittring innebär att olika mineral i berggrunden vittrar med olika hastighet. Då bildas centimeterhøga ryggar, rännor eller skikt. Bild till vänster och upptill till höger visar hur ryggar och rännor kan se ut. Höger bild nedtill visar så kallad exfoliation.

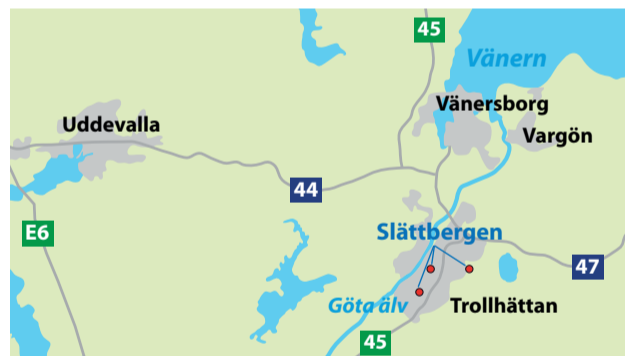
I naturreservatets tre delområden lever harar, rådjur, ekorrar, grävlingar och igelkottar. Djuren är som mest aktiva i gryning och skymning, så det är då du har störst chans att få se dem. Om du vid ditt besök hör en trumvirvel, spana mot trädstammarna så kanske du får se en större hackspett. Den är vår vanligaste hackspettsart och en stannfågel som går att se alla årstider.

Reservatets natur

Naturen i reservatets tre delområden präglas av den näringsfattiga berggrunden och det tunna eller obefintliga jordtäcket. Växtligheten domineras av lavar som fönsterlav, grå renlav, gulvit renlav och islandslav. Här och var i den karga tallskogen växer ljung, blåbär och stagg. En och annan blommande ört träffar man också på, till exempel bergglim, klofibbla och kärleksört. I små sprickdalar mellan hållmarksytorna finns myrar med viden, pors och blåttätel, eller mer slutna alsumpskog.

Lavar klarar att leva under de knappa förhållandena som råder i naturreservatet. Kanske känner du igen fönsterlaven, som brukar pryda våra adventsstakar till jul. Tillsammans med andra busklavar bildar den mattor som klär berg-hällarna.

Hitta hit!

Med hjälp av följande koordinater hittar du till reservatets tre delområden:

Eriksro 58°15'50.5"N 12°16'56.4"E

Hjortmossen 58°16'41.0"N 12°17'35.3"E

Sandhem-Halvorstorp

58°16'55.4"N 12°19'59.8"E

Koordinaterna är angivna i WGS84.

Naturreservatet är cirka 83 hektar stort, fördelat på områdena Eriksro (ca 11 ha), Hjortmossen (ca 20 ha) och Sandhem-Halvorstorp (ca 52 ha). Syftet med naturreservatet är att bevara områdenas slättbergsytor och att säkerställa området för friluftsliv och naturstudier. Trollhättans Stad är naturvårdsförvaltare.

S Välkommen att vandra i den vackra slättbergsnaturen. Visa hänsyn och varsamhet. Tänk på att du inte får skräpa ner och att du inte får;

- göra upp eld på annat än på medhavd grill
- framföra motorfordon på annat än anvisad väg
- tälta eller ställa upp husvagn
- tippa trädgårdsavfall eller skräpa ned
- gräva upp växter, samla in lavar eller mossor, bryta kvistar eller på annat sätt skada vegetationen.

Trollhättans Stad

Produktion: Naturcentrum AB 2015. **Illustrationer:** M. Holmer. **Foto framsida:** Trollhättans Stad. **Övriga foton:** Naturcentrum AB. **Kartor:** C. Lindkvist, Naturcentrum AB.

naturreservat

SLÄTTBERGEN

Naturreservatet Slättbergen är uppdelat på tre delområden – Eriksro, Hjortmossen och Sandhem-Halvorstorp. I reservatet finns säregna geologiska formationer i form av flacka berghällar. Dessa så kallade peneplan är över 600 miljoner år gamla och är en del av en mycket gammal urbergsslätt. Slätten har tidigare legat under ett kilometertjockt lager av sedimentära bergarter. Vatten, vind och inlandsisar har under lång tid nött bort det skyddande täcket och slutligen frilagt berget.

TRISS I SLÄTTBERG!

bergglim

hirsstarr

klofibbla

Teckenförklaring

- reservatsgräns
- stigar
- slättbergsytor
- hållmarksskog
- parkeringsplats
- geologisk sevärdhet:
  - sandstensgång
  - slättberg
  - rundhäll
  - vittringsformer: exfoliation
  - vittringsformer: ryggar och rännor, vittringsropar

